

UOT 159.9

Təranə Qalib qızı Abdullayeva

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin müəllimi

<https://orcid.org/0009-0001-3808-4970>

E-mail: teraneabdullayeva85@gmail.com

[https://doi.org/10.69682/arti.2026.93\(5\).201-205](https://doi.org/10.69682/arti.2026.93(5).201-205)

AİLƏDAXİLİ MÜNAQİŞƏLƏRİN ETNOPSIXOLOJİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Tarana Galib Abdullayeva

Teacher at Azerbaijan State Pedagogical University

ETHNOPSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF INTRA-FAMILY CONFLICTS

Тарана Галиб гызы Абдуллаева

преподаватель

Азербайджанского Государственного Педагогического Университета

ЭТНОПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ВНУТРИСЕМЕЙНЫХ КОНФЛИКТОВ

Xülasə. Azərbaycan tarixi, ümumən tarix çoxlu faktlarla doludur ki, millətlərarası nigahlar xalqların gələcək inkişafı baxımından öz genetik potensiallarını möhkəmləndirmək və ya sağ qalmaq üçün çıxış yolu olmuşdur. Belə nigahlar hansısa istiqamətdə çox böyük müsbət nəticələr versə də, mənfi təsirsiz də ötürülmür. Etnik mənsubiyyət bu və ya digər şəkildə özünü göstərər, göstərir və göstərəcək. Bu da, öz növbəsində, həmin ailələrdə faciələrə belə yol açar bilər.

Onu da yadda saxlamaq lazımdır ki, müxtəlif etnik birliklərin nümayəndələrindən ibarət olan ailələrdə şəxsiyyətlərarası münasibətlər özünəməxsus xüsusiyyətlərə malikdir. Bu xüsusiyyətlərin öyrənilməsi belə tip ailələrdə ailədaxili münaqişələrin yaranma səbəblərini və onların aradan qaldırılması yollarını müəyyən etməyə imkan verə bilər.

Açar sözlər : *ailə, münasibət, münaqişə, etnos, psixologiya*

Abstract. The history of Azerbaijan, and history in general, is full of many facts that show that interethnic marriages have been a way for nations to strengthen their genetic potential or survive in terms of their future development. Although such marriages have yielded very positive results in some direction, they are not without negative effects. Ethnicity has manifested itself in one way or another. This, in turn, can even lead to tragedies in these families.

It should also be remembered that interpersonal relationships in families consisting of representatives of different ethnic groups have their own characteristics. Studying these characteristics can help determine the causes of intra-family conflicts in such families and ways to eliminate them.

Keywords: *family, relationship, conflict, ethnos, psychology*

Аннотация. История Азербайджана, да и история в целом, полна фактов, свидетельствующих о том, что межэтнические браки были для народов способом укрепления своего генетического потенциала или выживания в контексте будущего развития. Хотя такие браки в некоторых направлениях принесли весьма позитивные результаты, они не лишены и негативных последствий. Этническая принадлежность проявляется тем или иным образом. Это, в свою очередь, может даже привести к трагедиям в таких семьях.

Следует также помнить, что межличностные отношения в семьях, состоящих из представителей разных этнических групп, имеют свои особенности. Изучение этих особенностей может помочь определить причины внутрисемейных конфликтов в таких семьях и пути их устранения.

Ключевые слова: *семья, отношения, конфликт, этнос, психология*

Azərbaycan müxtəlif millətlərin birlikdə yaşadığı ölkədir. Ölkəmizdə multikulturalizmlə bağlı yanaşmalar formalaşır, tədbirlər keçirilir. Müxtəlif etnosların nümayəndələri bir-biriləri ilə tanış olurlar, müxtəlif etnos kökənli kişi və qadınlar ailə qururlar, övlad sahibi olurlar. Müxtəlif etnoslar ailə qurmaq yolu ilə multikultural dəyərləri yaymağa başlayırlar. Əlbəttə, bu, asan başa gələn və nəticələri ancaq müsbət olan bir proses deyildir. Belə ki, Azərbaycan xalqının öz milli adət-ənənələri və qədim köklərə dayalı özünəməxsus ailə dəyərləri vardır. Biz hələ də müxtəlif dəyərlərin sintezi zamanı həmin dəyərlərin hansı şəkildə dəyişikliyə uğrayacağı ilə bağlı əhəmiyyətli məlumatlara malik deyilik. Bu sahədə çöl tədqiqatlarına ehtiyac günü-gündən artmaqdadır.

Praktika və xüsusi tədqiqatlar göstərir ki, şəxsiyyətin digər etnik birliklərin nümayəndələrinə münasibətlərinin əsasları ailədə qurulur. İnsanın gələcək həyatındakı çox şey məhz bu münasibətlərin necə qurulacağından asılıdır. Uşaqlar kiçik yaşlarından məhz ailədə mənsub olduqları millətə xas olan adət-ənənələri, sosial və əxlaqi dəyərlərin daşıyıcısına çevrilir. Ailə çoxmillətli olanda, bu proses heç də birmənalı şəkildə baş vermir. Nəzərə alsaq ki, ölkəmiz çoxmillətlik prinsipi ilə inkişaf edir, deməli ki, bu sahədə tədqiqatların aparılmasına böyük ehtiyacımız vardır.

V.Q.Kriskonun fikrincə, “Ailə münasibətlərində psixologiya elmi aşağıdakıları tədqiq etməlidir:

- prinsiplial cəhətdən vacib ümumi qərarların işlənilib hazırlanmasına, tərbiyəvi və digər təsirlərin özünəməxsusluğuna yönəlmiş birgə yaşama, qarşılıqlı təsir göstərmə və ünsiyyət prosesində milli-psixoloji xüsusiyyətlər ər-arvad, uşaqlar və ailənin digər üzvləri arasındakı şəxsiyyətlərarası münasibətlərin xarakterinə necə təsir göstərir;

- valideynlərin müxtəlif millətlərin nümayəndələrindən olan (hər biri üçün mənəvi və əxlaqi dəyərlər, davranış və fəaliyyət formaları, özünəməxsus dünya qavraması və anlaması xarakterikdir) ailələrdə milli- özünəməxsus şəxsiyyətin formalaşmasının ənənə və üsullarında milli fərqlər nədir;

- ailənin müxtəlif etnoslu üzvləri arasındakı münasibətli münasibətlərin yaranmasının faktor və səbəblərini necə təhlil etmək və düzgün qiymətləndirməli.” [1]

- İnsanın nigaha və ailə qurmağa hazırlığının çıxış anı kimi aşağıdakılar çıxış edir:

- onlar tərəfindən ailə münasibətlərinin, insanların bir-biri qarşısında vəzifələrinin əhəmiyyətinin anlaşılması,

- ailə və uşaqlar üçün məsuliyyət,

- ailə həyatındakı qaçınılmaz əziyyətləri könüllü qəbulanma,

- şəxsi azadlığın məhdudlaşdırılması.

Diqqətimizdə olmalıdır ki, bütün bu xarakteristikalar özünün milli ifadəsini daşıyır. Başqa sözlə, bizim millətin nümayəndələrində bu ifadə şəkli digərlərindən fərqlənə bilir. Belə demək olarsa, hər bir etnik birlik bu xarakteristikaların necə olması haqda özünün şəxsi təsəvvürlərini işləyib hazırlayır və onları milli şüurda, ənənələrdə, əməllərdə və öz xalqının nümayəndələrinin münasibətlərində dəstəkləməyə can atır.

“Bu proses həddən artıq mürəkkəbdir. O, hər bir etnik birlikdə öz fərdi qanunları üzrə həyata keçirilir və aşağıdakıları özünə daxil edən bir sıra ardıcıl mərhələlərə bölünür :

- 1) ailə həyatı, onun psixologiyası ilə ilkin tanışlıq və onun haqqında ümumi təsəvvürlərin formalaşdırılması, ələlxusus, əgər nigaha daxil olanlar müxtəlif etnik birliklərin nümayəndələridirsə;

- 2) öz ailəsinə çoxmillətli olduğu istiqamətində baxış formalaşdırmaq;

- 3) nigahda çoxmillətli ailə haqqında şəxsi təsəvvürlərin həyata keçirilməsi;

- 4) çoxmillətli mühit çərçivəsində ailə həyatı təcrübəsinin toplanması;

- 5) evlilik bağlarının möhkəmləndirilməsi prosesində ailə münasibətlərinin sonrakı təkmilləşdirilməsi”[1].

Eyni zamanda ər-arvad münasibətlərinin inkişafının dinamikası və onların milli özünəməxsusluğu birinci dərəcəli mahiyyətə malik olur. Ailə həyatı çoxsaylı situasiyalardan ibarətdir: səhər yeməyi, işdən evə qayıtmaq, televizora baxmaq, vacib hesab edilən gündəlik işlərin müzakirəsi, yeni şeylərin alınması və s. Bütün bunlar haqqında ər-arvadın hər birinin formalaşmış təsəvvürləri olur və ilk istinad olunan öz ailələri olur. Ailə üzvlərinin, eləcə də digər yaxın adamların məsləhətləri də təsəvvürün yaranmasına təsir edir. “Səbr elə, sevəcəksiniz”, “ Əgər əvvəlcədən kişinin bütün göstərişlərinə əməl

etsən, bu onda vərdişə çevriləcək”, “ Qadın kişini əlinin içində saxlamağı bacarmalıdır” və s. bu kimi məsləhətlər istər-istəməz ər-arvad münasibətlərində öz əksini tapır.[2,s. 209]

Ailə münasibətlərinin formalaşmasının ilk mərhələsində, adətən, ailə həyatı şərtlərinə hər bir etnik birliyə xas olan sosial-rol və şəxsiyyətlər arası adaptasiya baş verir. Bu, bir-birinin ruhi aləminə ilk dəfə daxilolma, qarşılıqlı adətləmə, sosial rolların paylaşıdırılması, həmçinin məişət şəraitinin qurulması və asudə vaxtın təşkili zamanıdır.

Əgər nigaha daxil olan ər və arvad müxtəlif xalqların nümayəndələridirsə, onların ailə həyatı heç də asan qurulmur, onların yoluna çoxlu maneələr çıxır, hansıları ki, hər birinin milli ləyaqətinə toxunmadan aşmaq lazım gəlir.

Ailə münasibətlərinin formalaşmasının uşağın doğulması ilə başlayan ikinci mərhələsində ər-arvadın rol strukturunun dəyişməsi, valideyn vəzifələrinin əmələ gəlməsi, maddi vəsaitin və asudə vaxtın paylaşıdırılması ilə əlaqədar olan qarşılıqlı münasibətlərində əhəmiyyətli dərəcədə yenidənqurma baş verir.

Bu mərhələdə hələ maraqların vəhdəti yoxdur, ər-arvad arasında yetərli qarşılıqlı anlama qurulmamışdır. Hələ də ər-arvad arasında ciddi problemlər qalmaqdadır. Lakin məhz bu mərhələdə istənilən ümumi, hətta milli xarakterli problemlərin aradan qaldırılması üçün əsaslar, rüşeymlər formalaşır.

V.Q. Kriskonun fikrincə, “Ən vacibi odur ki, ər-arvad ailədə sadəcə uşağın doğulması ilə əlaqədar olan deyil, həm də onun Mənlik şüurunun inkişafı ilə, onun ətrafdakı polietnik aləmə gələcək mədəni adaptasiyasının perspektivləri ilə əlaqədar olan tərbiyənin internasional prinsipləri haqqında ciddi düşünməlidirlər”[1].

Burada müxtəlif millətdən olan ər və arvad arasında ev üzrə vəzifələrin yenidən paylaşıdırılması xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. V.Q. Krisko qeyd edir ki, məsələn, “Şimali Qafqaz əhalisinin əksər ailələrində ancaq uşaq doğulandan sonra ata ev üzrə işlərə, arvadına yardıma daha çox vaxt ayırır. Buna qədər isə, bir qayda olaraq, milli ənənələrin özünəməxsusluğu baxımından belə şey müşahidə olunmur.” [1]

Xüsusi psixoloji tədqiqatlar göstərir ki, müxtəlif milli mənsubiyyətə malik gənclər bir-birini sevib nigaha daxil olmağa niyyət edəndə

onları gözləyən birgə həyatın mümkün çətinlikləri haqqında ciddi şəkildə düşünmürlər.

Əgər gənclər öncələr müxtəlif milli mənsublu ailələrin yaşadığı ortamda varolma təcrübəsinə sahib olmayıblarsa, onların öz ailələrində xeyli çətinliklə qarşılaşma ehtimalı daha çox olacaqdır. Bunu nəzərə alaraq, rahatlıqla deyə bilərik ki, bizim ölkədə multikultural dəyərlər mövcud olduğundan müxtəlif millətdən olan gənclərin ailə qurarkən asanlıqla əmələ gələn problemləri aradan qaldırma imkanı olacaqdır. Ələlxüsus, gənclər bir-birilərini inanılmaz məhəbbətlə sevirərsə, onlar çətinliklərlə daha rahat mübarizə aparırlar. Əlbəttə ki, dini mənsubiyyəti fərqli gənclərin ailə qurarkən yaşayacaqları problemlər daha çox olacaqdır.

Ailənin iş fəaliyyətinə müdaxiləsi də mədəni dəyərlərin təsirinə məruz qalır. Şərq mədəniyyətlərində kollektivizmin gətirdiyi dəyərlər — ailənin mühüm əhəmiyyəti, valideynə övladlıq borcu konsepsiyası və genişlənmiş (böyük) ailələrin təmin etdiyi dəstək ailənin işə müdaxiləsi təcrübəsini formalaşdırır. Kollektivist mədəniyyətlərdə ailə ən mühüm daxili qrupdur və ailə daxilində və ya ailənin başına gələn hər bir hadisə fərdə birbaşa təsir göstərir. Bundan əlavə, kollektivist mədəniyyətlərdə ailə anlayışına yalnız birinci dərəcəli ailə üzvləri deyil, həmçinin genişlənmiş ailə üzvləri — xalalar, bibilər, dayılar, əmilər, əmioğluları, bacıoğluları, bəy tərəf qohumlar, gəlin tərəfi qohumlar və bacı, qardaş uşaqları da daxildir. Qrup yönümlü olan kollektivist mədəniyyətlərdəki fərdlər, fərdiyyətçi mədəniyyətlərdən fərqli olaraq, sosial dəstəyi könüllü bir addım və ya sadəcə yaxşılıq xatirinə deyil, bir vəzifə və ya öhdəlik olaraq göstərir. Kollektivist cəmiyyətdə hər bir fərdin mühüm əhəmiyyət kəsb etməsi səbəbindən, insanların sosial dəstək almaq imkanları daha geniş ola bilər.[3 s. 34]

Üçüncü mərhələ ailənin bir sıra əsas həyat fəaliyyəti sahələrindəki evlilik münasibətlərinin davamlılığına və stabilliyinə meyllə xarakterizə olunur. Sosial rollar tamamilən paylaşıdırılır və onlar artıq mübahisələrin mənbəyi olmur. Hətta əgər milli ənənələrdən dolayı əvvəllər müəyyən edilə bilməsə də, artıq indi ailənin hər bir funksiyasına münasibətdə liderlər üzə çıxır. Ən azından əvvəllər bu əsasda əmələ gələn ziddiyyətlər əhəmiyyətli dərəcədə yox olur.

Lakin uşaq tərbiyəsinə münasibətdə eyni şeyləri demək olmur. Bu istiqamətdə problemlər hələ də qalmaqda davam edir. Elə mədəniyyətlər vardır ki, orda uşaqların ata ilə birbaşa ünsiyyəti heç də həmişə mümkün deyildir. Bəzi mədəniyyətlərdə isə, əksinə ata ailənin başçısı kimi birbaşa uşağın tərbiyəsində iştirak edir, aktiv şəkildə tərbiyə prosesinə qoşulur. Birinci halda uşaqla ata arasında böyük uçurum əmələ gəlsə, tam tərsinə, ikincidə ata uşağın dünyasına daxil ola bilir və onun dostuna çevrilir. Eyni məsələləri ana-qız münasibətlərinə də aid edə bilərik, yalnız kiçik bir fərqlə. İstər oğlan uşaqları, istərsə də, qız uşaqları anaları ilə ataları ilə olduqlarından daha çox ünsiyyətdə olurlar. Eyni millətdən olması, yaxud fərqli mədəniyyətlərin daşıyıcıları olmasına baxmayaraq, ər-arvad uşaqların tərbiyəsində birlikdə aktiv iştirak edirlərsə, bu, onlar arasındakı qarşılıqlı münasibətlərin möhkəmlənməsinə və etnik ənənələrdəki fərqlərin yox olmasına gətirib çıxarır.

Bu mərhələdə prinsipial əhəmiyyət daşıyan daha bir problem özünü göstərir. Valideynlər öz uşaqlarının tərbiyəsində mənsub olduqları hər iki və ya daha çox milli birliklərin ənənələri daha dərinlən başa düşməyə və həyata keçirməyə başlayırlar. Bu prosesin gedişində onlar özləri də uşaqlarının psixi inkişafına və davranışına internasional yanaşmanın zəruriliyini başa düşürlər və uşaqda ata və anasının mənsub olduğu millətlərə eyni münasibət bəsləməyi tərbiyə etməyə can atırlar.

Dördüncü mərhələ müxtəlif etnosa mənsublu ailənin əsas həyat sahələrində qurulmuş qarşılıqlı münasibətlərin daha böyük stabilliyi ilə xarakterizə olunur. V.Q. Kırsko yazır ki, "ailədaxili münasibətlərin tam internasionallaşması baş verir." [1] Böyüyən nəsillə sadəcə ata-ana (ər-arvad) tərəfindən vəzifələrin icrasına effektiv təsir göstərmir, eyni zamanda, onların davranışına düzəldici təsir göstərir. Ər-arvad üçün öz əməllərinin, qərarlarının, motivlərinin özünüqiymətləndirməsinin əhəmiyyəti artır, belə ki, uşaqlar valideynlərinin qarşılıqlı münasibətlərindəki bütün mümkün cəhətləri sezməyə bilirlər, ailədaxili həyatın hadisələrinə onların qarşılıqlı reaksiyalarındakı saxtılığı və ya ikitirəliyi görürlər.

Eyni zamanda, bu mərhələdə evli cütdə özləri, öz mədəni, intellektual səviyyələrini artırmaq və intim münasibətlərini qurmaq üçün daha çox zaman əmələ gəlir. Digər tərəfdən, bu mərhələdə

onlar tərəfindən etnoslararası münasibətlərin qurulmasının öz fərdi təcrübələrinin aktiv mənalandırılması, sənə ən yaxın (doğma) olan insanın daxili aləminin, onun etnik xüsusiyyətlərinin anlaşılması üçün növbə çatmış olur.

Beşinci mərhələ ailənin bütün əsas həyat sahələrində qurulmuş qarşılıqlı münasibətlərin tam stabilliyi ilə xarakterizə olunur. Ər və arvad arasında yaxınlıq qurulur, əksər vaxtı hətta əhəmiyyətli miqdarda problemlər üzrə tam vahid görüş formalaşır. Böyük uşaqlar ailənin əxlaq-psixoloji atmosferinə demokratiklik, bağlılıq, düşünülmüş əməllər və ölçülüb-biçilmiş qərarlar kimi elementlər tövhə edirlər. Ər və arvadın əməllərində qarşılıqlı anlama, qarşılıqlı yardım, qarşılıqlı etibar və dözümlülük daha çox özünü göstərir. Bu mərhələdə, demək olar ki, millətlər arasında zəmində münasibətlər yaranmır. Ər və arvad tam olaraq milli ənənələrə və bir-birilərinin xüsusiyyətlərinə uyğunlaşırlar.

Prof. Ə.Əlizadə "Azərbaycan etnopsixologiyasına giriş" (2003) əsərində ailə konfliktlərinin etnopsixoloji kodeksini özünəməxsus şəkildə açıqlayır[4]:

"Birinci maddə - Söz-söhbətsiz ev olmaz - ata-babalarımız belə deyirlər və əlavə edirlər: ev sözsüz, kor əsasız olmaz,"

Prof. Ə.Əlizadə yazır ki, "Bu maddənin də özünəməxsus yozumu var. Ailənin qeyri-adi həyatı, bizə görünən və görünməyən iç dünyası köklü psixoloji qanunlara tabedir. Ailənin acılışırınli həyatin axarında həmişə özünəməxsus ziddiyyətlər əmələ gəlir və onların həlli, şübhəsiz ki, müəyyən ixtilafarla müşahidə olunur. Ailədə istər-istəməz sözlər-söhbət əmələ gəlir. Bu atalar deyimin əlavə yozumu da var: çəkişməsən bərkiməzsən-atalarımız belə deyirlər və söz-söhbətin özünü də psixoloji ölçülərlə mənalandırırlar. Səmərəli söz-söhbət ailə münasibətlərin inkişafında köklü rol oynayır." [4]

İkinci maddə - ər və arvadın savaşı, yaz yağışı, – deyirlər və əlavə edirlər: qaşiyanda qan çıxar.

Prof. Ə. Əlizadə yazır ki, "Birisini od olanda, o birisi su olmalıdır. Obrazların potetikaasına fikir verin: ata-babalarımız ər və arvadın dalaşmasını yaz yağışına bənzədiblər. Həqiqətən də söz-söhbətsiz ev, ailə olmaz. Əsl ər və arvadın savaşı yaz yağışı kimi ötürüdür, müvəqqətidir. Onlar yenə də barışacaq, can deyib, can eşidəcəklər. Söhbət ailədə yalnız ixtilafın olub-olma-

masından getmir. Bu mümkün də deyildir. Hər bir ailənin öz dərdi-səri, inkişaf çətinlikləri var. Söz-söhbət, umu-küsü, inciklik və s. onları həll etməyin özünəməxsus formalarıdır. Bu baxımdan ixtilaf ailədə ünsiyyətin özünəməxsus cəhəti kimi meydana çıxır, ərin, yaxud arvadın mövqeyini dəqiqləşdirmək, həyat yoldaşına təsir etmək, hətta bəzən sadəcə olaraq özünü təsdiq meyllərinin ifadəsi kimi nəzərə çarpır. Xüsusilə, ailənin formalaşdığı ilk mərhələlərdə açıq və ya gizli ixtilafın müşahidə olunması bu baxımdan təsadüfi deyildir. Mətləbin kökü ixtilafın mənəvi məzmunu ilə evdə - söz- söhbətin necə həll olunması ilə bağlıdır” [4]

Üçüncü maddə - “Vuruşanda barışmaq üçün üzsaxla” - ata-babalarımız qətiyyətlə belə deyirlər.

Prof. Ə.Əlizadə yazır ki, “Bu maddə şəxsiyyət amilinə söykənir. Onun alfa və omeqasını ünsiyyət mədəniyyəti təşkil edir. Azərbaycan ailəsində şəxsiyyətlərarası münasibətlər, ilk növbədə, hörmət hissəsinə əsaslanır. Bağışlamaq üçün üz saxlamaq məhz hörmət fenomenini kökündə qaynaqlanır.” [4]

Dördüncü maddə - Ev bizim, sirr bizim, - deyirdilər.

Prof. Ə.Əlizadə yazır ki, “Sözlər-söhbətin çölə çıxmasını, genişlənməsini, ona başqa adamların qoşulmasını istəmirdilər. Bu əslində qadağa idi və bu qadağa da da müdrik cəhətlər çox idi. Bir tərəfdən, ailənin imicini qoruyurdular, digər tərəfdən, söz-söhbətin alovlanması qarşısını alırdılar və qız (oxu gəlin) tərəfini, ilk növbədə, onun anasını neytrallaşırdırdılar. Qız (gəlin) tərəfi ixtilafa qoşulanda nəinki onu həll edə bilmirdilər, həm də qudalar arası münasibətləri öz-özünə pozurdular. Bu şəraitdə ailələr (qudalar) arası münasibətlərdə «ikinci cəbhə» açılırdı, bu isə nəinki gənc ai-

lənin dağılması, həm də ailələr, hətta nəsilərarasında kin-küdurətin, ədavətin, düşmənçiliyin əmələ gəlməsi ilə nəticələnirdi. «Xalq qız verib quda qazanır, biz qız verdik qada qazandıq» - el-oba bu ailə fəsadlarını «qada» kimi mənalandırırdı. Qızını ər evindən aparən valideynlərə də haqq qazandırmırdılar: «Quda qudurub, qızını aparıb», - deyirdilər.” [4]

Nəticə. İnsanların qarşılıqlı münasibətləri hər zaman qarşılıqlı təsiri, maraqların, tələbatların, xarakterlərin toqquşmasını, başqasına öz görüşlərini, mühakimələrini və qiymətləndirmələrini zorla qəbul etdirməyə canatmanı nəzərdə tutur. Ailədəki qarşılıqlı münasibətlər üçün də müvafiq situasiyalar tipikdir. Hər kəsə məlumdur ki, nigah ən müxtəlif tələbatların qarşılıqlı ödənilməsi məqsədilə bağlanır. Həmin tələbatların yalnız bir hissəsinin qismən yaxud tam ödənilməsi öncə mübahisələrə, daha sonra isə hətta ailəni dağıdacaq xroniki münasibətlərə gətirib çıxara bilər.

Problemə aktuallığı. Ailədaxili münasibətlər və münasibətlər hər bir cəmiyyətin sosial dayanıqlığı və fərdi psixoloji sağlamlığı üçün əsas rol oynayır. Multietnik və mədəni müxtəlifliyin artdığı müasir şəraitdə ailə daxilində davranışlar, dəyərlər, ünsiyyət və konflikt həll etmə modelləri hər bir dövr üçün aktualdır.

Problemə elmi yeniliyi. Məqalədə ailədaxili münasibətlər və münasibətlər, xüsusən ər-arvad münasibətləri üzrə, müxtəlif etnik mənşəli ailələrin əsas həyat sahələrində daha böyük stabilliyə malik olmaları barədə yeni mülahizələr təqdim edilir.

Problemə praktik əhəmiyyəti onunla müəyyən olunur ki, məqalədə yer alan fikirlər, elmi ideyalar və nəticələrdən ali və orta ixtisas məktəblərinin müəllimləri, tələbələr, magistrantlar və doktorantlar istifadə edə bilərlər.

Ədəbiyyat

1. Крысько В. Г. Этническая психология: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. / В. Г. Крысько. – М.: Издательский центр «Академия», – 2004. – с. 320.
2. Məmmədova G.A. Stereotiplərin ailənin psixoloji mühitinə təsiri. // – Bakı: ARTİ-nin Elmi əsərləri, – 2026. № 1, –s. 208-212
3. Hassan, Z., Dollard, M. F., & Winefield, A. H. Work-family conflict in East vs Western countries. // Cross Cultural Management: An International Journal, –2010.17(1), –p. 30-49
4. Əlizadə Ə.Ə. Azərbaycan etnopsixologiyasına giriş. // Bakı: Renessans, –2003, –s. 352 .
5. Əliyeva, S.N. Gender rollarının fərdə və ictimai təsisatlara təsiri // –Bakı: ARTİ-nin Elmi əsərləri, – 2024. № 2, –s. 212-220
6. Sjöberg, O. The role of family policy institutions in explaining gender-role attitudes: A comparative multilevel analysis of thirteen industrialized countries. // Journal of European Social Policy – 2004.14, –p. 107–123. <https://doi.org/10.1177/095892870404200>

Redaksiyaya daxil olub: 06.07.2026